

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Seçmeli Ders Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Âdem KORUKÇU*

Özet- Bu çalışma, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin İlahiyat müfredatındaki seçmeli dersleri seçmelerine etki eden nedenleri tespit edip, buradan hareketle bu kurumlarda gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminin başında, Ondokuz Mayıs, Dokuz Eylül, Ankara, Atatürk ve Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde seçmeli ders tercihinde bulunan 3. ve 4. sınıf öğrencisi 776 öğrenciden 423'ünün görüşü, hazırlanan bir anket vasıtasıyla tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin ders seçimine etki eden en önemli faktör “dersin içeriği” olurken, onu “ders öğretim elemanının tutumu” ve “meslekî beklentiler” izlemektedir.

Anahtar Kelimeler- Din eğitimi, Program, İlahiyat programı, Seçmeli ders, Ders seçimi, Alan bilgisi, Program değerlendirme, Ders seçimini etkileyen faktörler.

Giriş

Birey ve toplum hayatındaki gelişmeler, eğitim-öğretim kurumlarını etkileyip bu yönde programlarını düzenlemelerine neden olmuştur. Şüphesiz bir eğitim kurumunun başarısını, uyguladığı eğitim programının niteliği belirler. Bir programda ihtiyaç duyulan değişim ve yenileşme gerçekleşmediğinde, programın yeterlilikleri ile ilgili eleştiriler başlayacaktır (Varış, 1989: 8; Doğan, 1997: 17; Başaran, 1991: 210). İlahiyat fakültelerinin başarısı da bu kurumların sahip olduğu program ve bu programın uygulanması aşamasında öğretim elamanı,

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı

öğrenci, ders araç-gereçleri ve eğitim-öğretim metotları açısından ulaştığı seviye ile tespit edilmektedir (Kaya, 2001: 77; Köylü, 2004: 27-28). Zira örgün ve yaygın din eğitimi alanında görev alacak elemanların iyi yetiştirilmesi, bu fakültelerin programlarının niteliğiyle doğru orantılı bir durumdur (Aşıkoğlu, 2001: 2). Ülkemizde yüksek din öğretiminin gerçekleştirildiği ilâhiyat fakültelerinde, kuruluşundan günümüze kadar programlar açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Zira bu gelişme ve değişim kaçınılmazdır (Koç, 2003: 25)¹.

1 İlahiyat Fakültelerinin programlarına dair gerçekleştirilen çalışmaların bazıları şunlardır: Sarıkçıoğlu, Ekrem, "Yüksek Din Eğitiminde Hedef ve Program" *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*, 21-23 Ekim 1987, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Samsun 1988; Erdoğan Fırat, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problem Olarak Değerlendirdikleri Eğitimleriyle İlgili Konular", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: VI (1989); Mehmet Zeki Aydın, "Din Öğretiminde Öğretmenlerin Branşlaşmaları", *Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi*, İslam Medeniyeti Vakfı Yayınları, İstanbul 1993; Selahattin Parladr, "Öğrencilere Göre İlahiyat Fakültesi Eğitiminin Başarı Durumu", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XI, İzmir, 1998; Halis Ayhan, "İlahiyat Fakültesi", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1999; Mehmet Emin Ay, "1999-2000 Öğretim Yılında Fakültemize Gelen I. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 9, Cilt: 9, 2000; Bozkurt Koç, "İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin İlahiyat Fakültesine Bakışı ve Beklentileri (Atatürk Üniversitesi Örneği)", *Tabula Rasa-Felsefe & Teoloji*, Yıl: 1, Sayı: 3. (2001); Mustafa Usta, *Türkiye'de Yüksek Din Öğretiminin Kurumlaşma ve Ekolleşme Sorunları*, İFAV Yayınları, İstanbul 2001; Ahmet Koç, "İlahiyat Fakültesi (İlahiyat Lisans Programı) Öğrencilerinin Sorunları ve Beklentileri", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25 (2003); M. Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni*, DEM Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2005; Halit Ev, *Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Kurumları ve Öğretmen Yetiştirme*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2003; Mustafa Köylü, "Çağdaş Bir Eğitim Yaklaşımı Olarak Aktif Eğitim Modeli (İlahiyat Fakültesi Örneği)", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2004; Şakir Gözütok, "İlahiyat Fakülteleri İçin Alternatif Program", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2004; Ali Ulvi Mehmedoğlu, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık-Değer İlişkisi (M. Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30 (2006/1); Fatih Toktaş, Yusuf Acuner, "İlahiyat Fakültelerinde Felsefe Dersleri Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, Yıl: 2004; Mevlüt Kaya, "İlahiyat Fakültelerinin İstihdam Alanlarına Uygun Eleman Yetiştirme Problemi", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2004; Şuayip Özdemir, "Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Çalışma Alanları ve Bu Alanlara Eleman Yetiştirmek Üzere İlahiyat Lisans Programında Yapılması Gerekli Düzenlemeler" *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2004; Cemal Tosun, Recai Doğan, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2004; Ahmet Koç, "İlahiyat Lisans Programı ve mezunlarının İstihdam Sorunları Üzerine Bazı Mülâhazalar", *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Isparta 2004; Aşıkoğlu, "İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk", *CÜİFD*, IX(2005) sy: 1; Ramazan Buyrukçu, Sâfinaz Asrı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Diyanet İşleri Başkanlığı Taşra Teşkilatı Din Hizmetlerine Bakışı: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2007: Ejder Okumuş, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri -Dicle Üniversitesi Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13). 2007; Ali Akdoğan, "Dini Hayat Açısından İlahiyat Fakülteleri ve Diyanet Teşkilatının Fonksiyonu", *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt:44, Sayı: 3, Temmuz Ağustos Eylül 2008; Mehmet Korkmaz, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği", *Bilimnâme*, XVIII; 2010/1.

Günümüz eğitim anlayışları, eğitim kurumlarında öğrencilerin yetenek ve ilgi farklılaşmalarına cevap verecek şekilde kendi içerisinde çeşitlemelere gidebilecek esnek programlar uygulanmasını öngörmektedir (Kuzgun ve arkadaşları, 1997: 28). Eğitim kurumlarının sorumluluğu ise birbirinden farklı özelliklerini göz önüne alarak öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktır. Söz konusu ihtiyaçların karşılanmasında seçmeli dersler önemli bir başvuru kaynağı ve uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seçmeli dersler, öğrencilerin ilgi alanlarında daha fazla bilgilenmesini sağlamanın yanı sıra farklı alanlarda yeteneklerini geliştirmelerine de yardımcı olan dersler olarak tanımlanmaktadır (Demir, Ok, 1996: 121). Bu dersler, öğrencilerin farklı düzeylerde farklı ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak açısından büyük öneme sahiptir. Günümüz yükseköğretim sisteminde genel yaklaşım akademik, bireysel ve sosyal nitelikleriyle çok yönlü bir insan yetiştirilmesi eğilimindedir (Ülgen, 1992: 107; Demir, Ok, 1996: 121). Okulun öğrencinin öğrenmesi için oluşturulmuş bir organizma olduğundan hareketle eğitim kurumlarının temel hedeflerinin yanı sıra, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere seçmeli ders ve programların düzenlenmesi gerekmektedir (Aydın, 2005: 23; Karaca, 2008: 68; Demir, Ok, 1996: 121). Her bir üniversite öğrencisinin farklı ilgi, ihtiyaç ve öğrenme kapasitesine sahip olmanın yanında farklı motivasyon ve yeterliliklere de sahip olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Seçmeli ders olgusu öğrencinin ilgi, beklenti ve eğilimlerine değer vermeyi, ona saygı duymayı içermektedir (Saraç, 2008: 68; Ada, 2001: 7).

Öğrencilerin bu dersleri seçerken dikkate aldıkları kriterler genellikle öznel nitelik taşımaktadır. Kriterlerin önem düzeyi öğrenciden öğrenciye farklılık göstermektedir. Esasta bunun böyle olması seçmeli dersin varlık sebebi olarak da değerlendirilebilir. Zira öğrencinin ilgi, beklenti ve hedefleri, seçmeli ders profilinin ortaya çıkmasında belirleyici olmaktadır. Örneğin öğrenciler, kolay geçilmesi, ortalamaı yükseltmede kolaylık sağlaması gibi nedenlerden dolayı dersleri seçmektedirler (Dündar, 2008: 218; Ökmen ve dğr., 2009: 2).

Seçmeli ders uygulamasına dair farklı problemlerin yaşandığı bir gerçektir. Mesela, seçmeli derslerle ilgili bilgilendirmenin zamanında ve yeterince yapılamaması problemi, seçmeli dersler tercihi sürecinde dikkat çeken sıkıntıların başında gelmektedir. Bu nedenle, bazı derslerin seçiminde yığılmalar ortaya çıkabilmekte, dolayısıyla her öğrenci istediği dersi seçememektedir (Dündar, 2008: 218).

Ayrıca uzman öğretim elemanı sıkıntısından dolayı, öğrencilere çok sayıda seçmeli ders alternatifi sunulamamaktadır (Büyükkaragöz, 1994: 131). Bu durum, seçmeli derslerin beklenen düzeyde çeşitlenmesine ve öğrenci tercihle-

rinin gerçekleşmesine mâni olmaktadır. Seçmeli derslerde yaşanan başka bir sıkıntı ise, kayıtlarının tamamlanmasının akabinde bir seçmeli dersin seçimi için belirlenen asgarî öğrenci sayısının tamamlanamaması durumunda ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda öğrenciler, öğrenci işleri ya da danışman öğretim elemanı tarafından başka bir derse aktarılma veya hiç istemedikleri bir dersi seçmeye yönlendirilme gibi seçmeli derslerde beklenen amacın tersi bir durumla karşı karşıya kalabilmektedirler.

Seçmeli dersler, günümüzde pek çok yükseköğretim kurumunda olduğu gibi İlahiyat Fakültelerinde de 3. ve 4. sınıf müfredatlarında yer almaktadır. Fakülte kurullarında alınacak kararlar çerçevesinde her bir fakülte, öğrencilerine okutmak istediği seçmeli dersleri programına koyabilmektedir (Aydın, 2005: 23; Tezcan, Gümüş, 2008: 6). 22/07/2009 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu Toplantısı'nda Zorunlu Arapça Hazırlık sınıfı bulunan İlahiyat Fakültelerinde uygulanmak üzere yeni bir İlahiyat Lisans müfredatı hazırlanmıştır. Buna göre, öğrencilerin (2547 sayılı Kanun'un 5/1 maddesindeki ortak zorunlu dersler hariç) öğrenimleri boyunca 118'i zorunlu, 32'si de seçmeli olmak üzere 150 krediyi tamamlamaları gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, seçmeli derslerden Temel İslam Bilimleri, Felsefe ve Din Bilimleri, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümlerinin her birinden en az 8 krediye yer verilmesi ve her fakültenin isteğe bağlı olarak programına 4 krediye kadar 1 veya 2 zorunlu ders/dersler ilave edebilmesi kararına varılmıştır.²

İlahiyat Fakültesi programında yer alan seçmeli derslerin taşıdıkları değer ve önemin irdelenmesi gerekli görünmektedir. Zira bu dersler programda 32 kredi ile yaklaşık yüzde yirmi gibi önemli bir orana sahiptir.³ İlahiyat programlarının yaklaşık beşte birini oluşturan seçmeli derslerin İlahiyat Fakültesi öğrencileri tarafından hangi gerekçelerle seçildiğini, bunda hangi faktörlerin etkili olduğunu ve öğrencilerin seçmeli ders uygulamalarına bakışlarının nasıl olduğunu tespit etmek amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Problemi

İlahiyat öğrencilerinin İlahiyat programındaki seçmeli dersleri seçmede hangi kriterlere ve etkenlere göre hareket ettikleri uzun yıllar merak konusu olmuştur.

² Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 24.08.2009 Tarih ve B.30.0.EÖB.000.00.03-02.02-4036/026647 Sayılı İlahiyat Fakültesi Müfredat Programı Yazısı.

³ Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın 24.08.2009 Tarih ve B.30.0.EÖB.000.00.03-02.02-4036/026647 Sayılı İlahiyat Fakültesi Müfredat Programı Yazısı.

Bu çalışmada seçmeli derslerin bir yükseköğretim kurumu olan İlahiyat Fakültelerindeki önem ve yeri tespit edildikten sonra, İlahiyat öğrencilerinin seçmeli dersleri tercihlerine etki eden faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmanın problem cümlesini; “İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin seçmeli dersleri seçmelerine etki eden faktörler nelerdir?” ifadesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, İlahiyat Fakültesi üçüncü ve dördüncü sınıf programlarında önemli bir ağırlığa sahip olan seçmeli dersleri seçmelerine etki eden faktörleri tespit edip, bu faktörlerin öncelik sırasının belirlenmesidir. Buradan hareketle çalışma bu eğitim-öğretim kurumlarında gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine yönelik değerlendirmelerde bulunmayı da amaçlamaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Ondokuz Mayıs, Dokuz Eylül, Ankara, Atatürk ve Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakülteleri’nde öğrenim gören 3. sınıf öğrencilerinden 443 öğrenci ile 4. sınıf öğrencilerinden 333 öğrenci olmak üzere, toplam 776 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini adı geçen fakültelerde araştırmaya katılmayı kabul eden 423 öğrenciden müteşekkildir. Bu sayının, adı geçen fakültelerdeki 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin sayısı açısından evreni temsil ettiği söylenebilir.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada, ilgili literatür araştırması ve yapılan gözlemlere bağlı olarak aşağıdaki hipotezlerin doğruluğu sınanmıştır. Buna göre, İlahiyat Fakültesi öğrencileri,

- 1- Seçmeli dersleri belirlemede derslerin kolay geçilmesini fazla önemsememektedirler.
- 2- Seçmeli derslerle ilgili ön bilgilendirme ve teknik imkânları yeterli bulmaktadırlar.
- 3- Seçmeli dersleri formalite olarak görmemektedirler.
- 4- Seçmeli derslerin uzmanlığa ve mesleğe katkı sağladığını düşünmektedirler.
- 5- Seçmeli dersler açısından danışmanlık hizmetlerini yeterli bulmaktadırlar.

- 6- Seçmeli derslerde sayı sınırlaması olmasını istememektedirler.
- 7- İlgi duydukları alanlarda yeterli seçmeli ders olduğunu düşünmektedirler.
- 8- Öğretim üyelerinin zorunlu ve seçmeli derslerdeki tutumlarının değişmediğini düşünmektedirler.
- 9- Aldıkları bir seçmeli dersi tekrar seçmeyi istemektedirler.

Sınırlılıklar ve Uygulama

Bu araştırma; yükseköğretim sistemine bağlı olan üniversitelerde yer alan İlahiyat Fakülteleri içerisinde seçilen 5 İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile anket yöntemi uygulanarak yapılan alan araştırması ile sınırlıdır. Çalışmanın anket soruları, eğitim/din eğitimi bilimi sahasında görev yapan ve konuyla ilgili çalışan akademisyenlerle yapılan görüşmeler ile eğitim/din eğitimi bilimi alanındaki çalışmalardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Anket uygulaması, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde; Şubat ayının son haftası ile Mart ayının ilk haftasında gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan anketler 3 fakültede bizzat araştırmacının kendisi tarafından uygulanmış, diğerlerinde ise ilgili kurumlardaki akademisyenlerden yardım alınmıştır.

Araştırmanın Bulguları ve Yorumlanması

Araştırmanın bu bölümünde uygulanan anketle deneklerden elde edilen verilerin analizi neticesinde ulaşılan bulgular ve bunların yorumlarına yer verilmiştir. Yorumlarda konu ile ilgili bu alanda yapılan benzer çalışmalar ve öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan faydalanılarak yeni sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Anket formundan elde edilen bulguların frekans ve yüzde dağılımları SPSS 13.0 (Statistical Package for Social Science) istatistik paket programıyla çözümlenmiştir. Elde edilen veriler tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

Ankete Katılan Deneklere Ait Bilgiler

Tablo 1: Deneklerin mensubu oldukları üniversitelere ait bilgiler

Üniversiteler	N	%
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	67	15.8
Dokuz Eylül Üniversitesi	113	26.7
Ankara Üniversitesi	79	18.7
Atatürk Üniversitesi	61	14.4
Hitit Üniversitesi	103	24.3
Toplam	423	100

Tablo 1’de araştırmaya katılan deneklerin mensubu oldukları üniversitelere göre dağılımları yer almaktadır. Tabloya göre, ankete katılan deneklerin % 15.8’i Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %26.7’si Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %18.7’si Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %14.4’ü Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %24.3’ü Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde öğrenim görmektedir.

Tablo 2: Deneklerin sınıflarına ait bilgiler

Sınıf	N	%
3. sınıf	290	68.6
4. sınıf	133	31.4
Toplam	423	100

Tablo 2’de deneklerin sınıflarına göre dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, deneklerin %68.6’sı 3. sınıfta, %31.4’ü 4. sınıftadır. Buna göre öğrencilerin yaklaşık üçte ikisi 3. sınıfta öğrenim görmektedir. Bu farkın oluşmasında 2008 yılından itibaren İlahiyat Fakültelerinde gerçekleştirilen kontenjan artışının etkili olduğu söylenebilir.

Deneklerin Seçmeli Dersler ve Seçimlerine Yönelik Görüşleri

Tablo 3: Öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini belirleyen en önemli üç faktörün dağılımı

Etkenler	Etkenlerin denek tercihlerinde ilk üç tercih olarak yer alma durumu					
	Tercih		Tercih dışı		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1.Dersin içeriği	387	91.5	36	8.5	423	100
2.Meslekî beklentiler	252	59.6	171	40.4	423	100
3. Ders öğretim elemanının tutumu	221	52.2	202	47.8	423	100
4. Arkadaşlarının derse ilişkin yaptıkları yorum ve yönlendirmeler	114	27	309	73	423	100
5. Dersin kolay geçilmesi	137	32.4	286	67.6	423	100
6. Danışmanın yönlendirmesi	19	4.5	404	95.5	423	100
7. Dersin araştırmaya dayalı olması	80	18.9	343	81.1	423	100
8. Öğretim elemanının unvanı	12	2.8	411	97.2	423	100
9. Diğer	43	10.2	380	89.8	423	100

Tablo 3’te öğrencilerin seçmeli ders tercihlerini belirleyen etkenlerin istatistiksel dağılımı yer almaktadır. Elde edilen verilere göre: “1. Dersin içeriği” etkeni fakültelerin toplamında en çok tercih edilen faktör olmuştur. Buna göre, öğrencilerin seçmeli derslerini belirlemelerinde en önemli etkenin dersin içeriği olduğu söylenebilir. “2. Meslekî beklentiler” etkeni öğrencilerin en çok tercih ettikleri ikinci etkindir. Öğrenciler, mezuniyet sonrası uzmanlık ve mesleki beklenti ve yeterliliklere yönelik olarak seçmeli derslerini belirlemektedirler. Bu da, alanda yeterli ve nitelikli kişilerin görev almaları açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. “3. Ders öğretim elemanının tutumu” en çok tercih edilen üçüncü etken olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin, ders hocasının ders işleyişi, kendilerine karşı tutumu, dersi zorlaştırması kolaylaştırması gibi nedenlere bağlı olarak seçmeli dersleri tespit ettikleri söylenebilir. “5. Dersin kolay geçilmesi” etkeni öğrencilerin dördüncü sıradaki tercihi olarak görünmektedir. Öğrencilerin bu etkeni yüksek oranda seçmemesine karşın, seçmeli derslerde kalma kaygısı yaşamayı istemedikleri söylenebilir. “4. Arkadaşlarının derse ilişkin yaptıkları yorum ve yönlendirmeler” ve “7. Dersin araştırmaya dayalı olması” etkenleri öğrencilerin seçmeli dersleri belirlemelerinde etkiye sahip görünmektedir. Arkadaş gruplarının yönlendirmeleri ve derslerin araştırma temelli olması düşük oranda tercih edilen etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. “6. Danışmanın yönlendirmesi” etkeni oldukça düşük düzeyde tercih edilmiştir. Bunun nedeni olarak, fakültelerde seçmeli derslere yönelik danışmanlık hizmetlerinin yetersiz olması gerçeği düşünülebilir. “8. Öğretim elemanının unvanı” etkeni öğrenciler tarafından en az tercih edilen etken olarak görünmektedir. Bu durum, öğrencilerin dersleri belirlemelerinde unvan yerine diğer faktörleri tercih ettiklerini göstermektedir. “9. Diğer” etkeni ise 10 denek tarafından tercih edilmiştir. Diğer faktörü için, “Hocaların dersi anlatma durumları”, “hocaların devam isteme durumu”, “dersin bana kazandırdıkları”, “hocanın dersini iyi anlatması”, “hocanın bilgi düzeyi”, “yoklama alınmaması”, “dersin saati”, “istediğim ders olmadığı için mecburen seçiyorum”, “kendi ihtiyaç ve beklentilerim”, “bana sağlayacağı yarar”, “ilgimi çeken dersler olduğu için”, “dersin açılabilir olması”, “dersin bana ne kadar faydalı olabileceğini düşünerek seçerim”, “dersin serbest bir şekilde işleniyor olması”, “hocanın öğretim yeteneği” gibi faktörler dile getirilmiştir. Ancak diğer faktörlerin seçilmesinde “öğretim elemanının tutumu” faktörünün kısmî bir etkisi olduğu düşünülebilir.

Buradan hareketle, deneklerin seçmeli dersleri belirlemelerine etki eden en önemli faktörün, dersin içeriği olduğu karşımıza çıkmaktadır. Buna göre öğ-

rencilerin dersin kendilerine sağlayacağı akademik katkıyı ön planda tuttukları söylenebilir. Ayrıca meslekî beklentiler de öğrencilerin en çok üzerinde durdukları diğer bir faktördür. Denekler öğretim elemanının unvanını önemsemeksizin seçmeli dersleri belirlemektedir. Açık uçlu olarak sorulara verdikleri cevaplardan hareketle öğrenciler, dersin iyi planlanması, içeriğinin yapılandırılmış olması ve hocanın dersini önemsemesi gibi hususları bu faktörün önüne geçirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 4: Deneklerin seçmeli dersler ve içerikleriyle ilgili yeterli ön bilgilendirme yapıp yapılmadığına (pano, web sayfası) dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Ön Bilgilendirme				
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	8	2	57	67
	%	11.9	3	85.1	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	9	8	96	113
	%	8	7.1	85	100
Ankara Üniversitesi	N	11	14	54	79
	%	13.9	17.7	68.4	100
Atatürk Üniversitesi	N	2	7	52	61
	%	3.3	11.5	85.2	100
Hitit Üniversitesi	N	7	15	81	103
	%	6.8	14.6	78.6	100
SINIF					
3. Sınıf	N	27	33	230	290
	%	9.3	11.4	79.3	100
4. Sınıf	N	10	13	110	133
	%	7.5	9.8	82.7	100
Toplam	N	37	46	340	423
	%	8.7	10.9	80.4	100

Tablo 4'te deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre seçmeli dersler ve içerikleriyle ilgili yeterli ön bilgilendirme yapıp yapılmadığına dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Ankara Üniversitesi öğrencileri %13.9 oranında fakültelerini bu alanda yeterli görürken, Atatürk Üniversitesi öğrencileri ise %85.2 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sınıflar açısından duruma baktığımızda, 3. sınıf öğrencileri %9.3 oranında olumlu görüş belirtirken, %79.3 oranında olumsuz belirtmişlerdir. 4. sınıf öğrencileri ise %7.5 oranında olumlu görüş belirtirken, %82.7 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin %8.7'si olumlu görüş belirtirken, %10.9'u kararsız kalmış, %80.4'ü ise olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında, toplamda öğrenciler, fakültelerde seçmeli dersler ve içerikleri ile ilgili yeterli ön bilgilendirme yapılmadığını düşünmektedirler. Elde edilen verilerden hareketle, öğrencilerin seçmeli dersleri seçerken, bu derslerin içeriklerini tam olarak bilmeden ve tanımadan seçtiklerini söyleyebiliriz. Hangi konu ve dersin, niçin ve nasıl öğretilceğine dair yeterli bilgilendirme olmaksızın derslerin seçilmesi, karanlıkta yol almak gibi, problemlili bir durumdur. İlahiyat programlarının yaklaşık %20'sini oluşturan bu derslerin öğrencilere gerekli araçlarla tanıtılması, öğrencilerin kendi ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda bu dersleri seçmelerine yardımcı olacaktır. Ayrıca öğrenciler için dersleri seçmelerine etki eden en önemli faktör “dersin içeriği” iken, bu konuda fakültelerimizin yetersiz olması oldukça manidar bir durumdur.

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “Ders adları ve içerikler arasında uyumsuzluklar var”, “Öğrenciler seçmek için ders seçiyor. Bu konuda yeterli bir yardım verilmiyor.”, “İçeriklerle ilgili bilgilendirme yetersiz ve ders adıyla işleyiş uymayabiliyor.”, “Dersleri ve içeriklerini bilmediğimiz için, biz sadece dersin adına ve tanıdığımız hocalara göre seçiyoruz.”

Tablo 5: Deneklerin kayıtlar için internet ortamı gibi teknik imkânların yeterliliğine dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Teknik İmkânlar				
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	33	7	27	67
	%	49.3	10.4	40.3	100
Dokuz Eylöl Üniversitesi	N	31	14	68	113
	%	27.4	12.4	60.2	100
Ankara Üniversitesi	N	41	14	24	79
	%	51.9	17.7	30.4	100
Atatürk Üniversitesi	N	26	12	23	61
	%	42.6	19.7	37.7	100
Hitit Üniversitesi	N	9	10	84	103
	%	8.7	9.7	81.6	100
SINIF					
3. Sınıf	N	87	39	164	290
	%	30	13.4	56.6	100
4. Sınıf	N	53	18	62	133
	%	39.8	13.5	46.6	100
Toplam	N	140	57	226	423
	%	33.1	13.5	53.4	100

Tablo 5'te deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre kayıtlar için internet ortamı gibi teknik imkânların yeterli olup olmadığına dair görüşleri yer almaktadır.⁴ Tabloya göre, Ankara Üniversitesi'ndeki denekler %51.9 oranında fakültelerini bu alanda yeterli görürken, Hitit Üniversitesi'ndeki denekler %81.6 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sınıflar açısından; 3. sınıf öğrencileri %30 oranında olumlu görüş belirtirken, %56.6 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. 4. sınıf öğrencileri ise %39.8 oranında olumlu görüş belirtirken, %46.6 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin %33.1'i olumlu görüş belirtirken, %13.5'i kararsız kalmış, %53.4'ü ise olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında, toplamda öğrenciler, fakültelerde kayıtlar için internet ortamı gibi teknik imkânların yeterli olmadığını (%53.4) düşünmektedirler. Ancak denekler, Ankara, Ondokuz Mayıs ve Atatürk Üniversitelerinde bu imkânların yeterli olduğuna dair görüş belirtmişlerdir. Toplamda ortalamayı düşüren fakültenin %81.6 olumsuz görüşle Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olduğu görülmektedir. Söz konusu fakültede internet üzerinden ders ve seçmeli ders kaydı yapılmakla birlikte, seçmeli derslerin kimler tarafından okutulacağı, dersin açılıp açılmadığı ve kontenjanlara dair bilgilerin yer almaması sebebiyle deneklerin olumsuz görüş beyan etmiş olmaları mümkündür. Elde edilen verilerden hareketle, günümüzde bilgisayar ve internet gibi yaşamı ve eğitim şartlarını kolaylaştıran imkânların daha aktif ve etkili olarak kullanılması, genelde İlahiyat eğitimi geliştireceği gibi, seçmeli ders seçimini de oldukça pratik ve cazip bir hale getirecektir.

4 Araştırmanın uygulandığı fakültelerdeki seçmeli ders sistemleri genel hatlarıyla şu şekilde işlemektedir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde bir dersin açılabilmesi için en az 20 öğrencinin derse başvuru yapması gerekmektedir. Açılan bir derste ise, üst sınır fakülte yönetim kurulunun alacağı karara bağlıdır. Ancak Kur'an-ı Kerim ve Arapça gibi uygulamalı derslerde alt sınır 15 olabilmektedir. Bu fakültede danışmanlık ve internetten ders kayıt imkânı bulunmaktadır. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde bir dersin açılabilmesi için en az 10 öğrencinin derse başvuru yapması gerekmektedir. Açılan bir derste üst sınır 20'dir. Bir derste öğrenci yoğunluğu olursa 15 öğrenciden sonrası kura sistemiyle belirlenmektedir. Bu fakültede internette ders kayıt imkânı bulunmamaktadır. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde bir dersin açılabilmesi için en az 10 öğrencinin derse başvuru yapması gerekmektedir. Açılan bir derste ise, üst sınır 40'tır (alınacak kararla 50 de olabiliyor). Bu fakültede danışmanlık ve internetten ders kayıt imkânı bulunmaktadır. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde seçmeli dersler 3 modül halinde öğrencilere sunulmaktadır. Bir öğrenci beşinci yarıyıl da bir modülü seçtiğinde mezun oluncaya kadar o modüldeki dersleri seçmektedir. Bu fakültede de danışmanlık ve internetten ders kayıt imkânı bulunmaktadır. Ancak seçmeli ders kaydı bir form yardımıyla danışmanla birlikte yapılmaktadır. Danışman tarafından öğrencilerin rızasıyla modüller yaklaşık aynı sayılarda öğrenciler tarafından seçilmektedir. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde bir dersin seçilebilmesi için 3. sınıfta en az 10, 4.sınıfta ise 5 öğrencinin (sayıları az olduğu için) derse başvuru yapması gerekmektedir. Açılan bir derste üst sınır 20'dir. Bu fakültede danışmanlık ve internetten ders kayıt imkânı bulunsun da internet üzerinde seçmeli derslerle ilgili ciddi problemler bulunmaktadır.

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “İnternet ortamından yeterince yararlanamıyoruz”, “Her dönem istediğimiz dersi seçebilmek için sabahın köründe internetin başına koşuyoruz. Eğer sistem çökerse gece 2'lere kadar internetin başında kalıyoruz.”, “İnternet sistemi her zaman düzgün çalışmıyor.”

Tablo 6: Deneklerin seçmeli derslerin programın tamamlanması için formalite olup olmamasına dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Formalite Olup-Olmama Durumu				
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	26	15	26	67
	%	38.8	22.4	38.8	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	52	23	38	113
	%	46	20.4	33.6	100
Ankara Üniversitesi	N	21	22	36	79
	%	26.6	27.8	45.6	100
Atatürk Üniversitesi	N	23	14	24	61
	%	37.7	23	39.3	100
Hitit Üniversitesi	N	19	28	56	103
	%	18.4	27.2	54.4	100
SINIF					
3. Sınıf	N	88	70	132	290
	%	30.3	24.1	45.5	100
4. Sınıf	N	53	32	48	133
	%	39.8	24.1	36.1	100
Toplam	N	141	102	180	423
	%	33.3	24.1	42.6	100

Tablo 6’da deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre seçmeli derslerin programın tamamlanması için formalite dersler olup olmadığına dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %38.8 seçmeli dersleri formalite olarak görürken, Hitit Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %54.4 oranında bu dersleri formalite olarak düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Sınıflar açısından; 3. sınıf öğrencileri seçmeli dersleri %30.3 oranında formalite olarak değerlendirirken, %45.5 oranında formalite olmadığını belirtmişlerdir. 4. sınıf öğrencileri ise bu dersleri %39.8 formalite olarak değerlendirirken, %36.1 oranında bu derslerin formalite olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin %33.3’ü dersleri formalite olarak değerlendirirken, %24.1’i kararsız kalmış, %42.6’sı ise bu derslerin formalite olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin oransal olarak programda yer verilen seçmeli dersleri formalite dersler olarak değerlendirmedikleri görülmektedir.

Ancak sınıflar bazında konuya baktığımızda, üçüncü sınıf öğrencileri bu dersleri %45.5 oranında formalite olarak görmezken, dördüncü sınıf öğrencileri bu dersleri %39.8 oranında formalite dersler olarak görmektedirler. Bu sonuca üçüncü sınıftaki öğrencilerin sonraki dönemlerdeki seçmeli derslerden beklentilere sahip olmaları, dördüncü sınıf öğrencilerinin ise seçmeli derslerle ilgili beklentilerinin kalmaması faktörü etkili olmuş olabilir.

Diğer yandan Parladır'ın Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hazırlık ve son sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği ankete göre, öğrenciler seçmeli derslerde hedeflenen faydanın gerçekleşmediğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya göre öğrenciler bu derslerin angarya olduğunu ve ayrıca kolayca dersten geçmenin ders seçimi için belirleyici faktör olduğu ifade etmişlerdir (Parladır, 1998: 14). Buna benzer bir sonuç, Ev'in İlahiyat öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada ortaya konmuştur. Araştırmada seçmeli derslerin öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına ne kadar uygun olduğuna dair sorulan soruda öğrencilerin 16.7'si seçmeli dersleri bu amaca yönelik hiç uygun bulmazken, %55'i biraz, %24.1'i oldukça, %4.2'si ise tamamen uygun bulduğunu belirtmiştir (Ev, 2003: 301).

Seçmeli derslere yüklenen anlam bu derslerin İlahiyat programına katkı sağlama düzeyini belirleyecektir. Zira bu dersler, sadece toplam programın tamamlanması için bir dolgu malzemesi olarak görüldüğünde programa katkısı asgari düzeyde kalacaktır.

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “Seçmeli dersler artık/fazlalık dersler gibi işlendiği için verim düşüyor.”, “Kimi dersler seçimlik değil, geçimlik ders olarak değerlendiriliyor”, “Temel derslere göre daha az önemseniyor.”

Tablo 7: Deneklerin seçmeli derslerin mezuniyet sonrası uzmanlığa/mesleğe hazırlığa katkı sağlamasına dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Uzmanlığa-Mesleğe Hazırlık				
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	24	19	24	67
	%	35.8	28.4	35.8	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	39	35	39	113
	%	34.5	31	34.5	100
Ankara Üniversitesi	N	39	21	19	79
	%	49.4	26.6	24.1	100

Atatürk Üniversitesi	N	34	18	9	61
	%	55.7	29.5	14.8	100
Hitit Üniversitesi	N	59	36	8	103
	%	57.3	35	7.8	100
SINIF					
3. Sınıf	N	150	91	49	290
	%	51.7	31.4	16.9	100
4. Sınıf	N	45	38	50	133
	%	33.8	28.6	37.6	100
Toplam	N	195	129	99	423
	%	46.1	30.5	23.4	100

Tablo 7’de deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre seçmeli derslerin mezuniyet sonrası uzmanlığa/mesleğe hazırlığa katkı sağlayıp sağlamadığına dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Hitit Üniversitesi öğrencileri %57.3 oranında fakültelerini bu alanda yeterli görürken, Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencileri %35.8 oranında fakültelerini bu alanda yeterli görmektedirler.

Sınıflar açısından; 3. sınıf öğrencileri bu konuda %51.7 oranında olumlu düşünürken, %16.9 oranında olumsuz düşünmektedirler. 4. sınıf öğrencileri ise %33.8 oranında olumlu görüş belirtirken, %37.6 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin %46.1’i olumlu görüş belirtirken, %30.5’i kararsız kalmış, %23.4’ü ise olumsuz belirtmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında, öğrencilerin yaklaşık yarısı seçmeli derslerin bir alanda uzmanlığa ve mesleğe hazırlama konusunda katkı sağladığı görüşüne sahiptirler. Ancak geri kalan % 54’lük grubun bu konuda kararsız kalması ya da olumsuz görüş beyan etmeleri bu derslerin mesleğe hazırlık ve uzmanlık sağlama açısından yeniden ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Zira bu dersler, bölümleşmenin veya branşlaşmanın söz konusu olmadığı mevcut programın uygulandığı İlahiyat Fakültelerinde belli bir noktaya kadar öğrencilerin (kendi istedikleri ve ilgi duydukları alanlara yönelik dersleri alarak) kendilerini geliştirmelerine imkân sağlayacaktır.

Bu dersler, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, din hizmetleri ve yaygın din eğitimi alanında kendilerini daha iyi yetiştirmelerine imkân tanıyacaktır (Ev, 2003: 68-69). Varış ve Gürkan’ın gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin önemli bir kısmı seçmeli derslerin, meslekî derinlik ve enginlik getirmesi gerektiğini; belli ölçüde sanatsal ve kültürel etkinliklere de yer vermesi gerektiğini belirtmişlerdir (Varış, Gürkan, 1992: 606).

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “Belirlenen seçmeli dersler ilgi alanıma ve isteklerime hitap etmiyor.”, “Tefsir ve Hadis alanlarında çok az seçmeli ders var.”

Tablo 8: Deneklerin fakültede seçmeli derslerle ilgili danışmanlık hizmetlerinin yeterli olup-olmadığına dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Danışmanlık Hizmetleri				
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	4	7	56	67
	%	6	10.4	83.6	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	3	9	101	113
	%	2.7	8	89.4	100
Ankara Üniversitesi	N	2	14	63	79
	%	2.5	17.7	79.7	100
Atatürk Üniversitesi	N	2	4	55	61
	%	3.3	6.6	90.2	100
Hitit Üniversitesi	N	20	33	50	103
	%	19.4	32	48.5	100
SINIF					
3. Sınıf	N	25	52	213	290
	%	8.6	17.9	73.4	100
4. Sınıf	N	6	15	112	133
	%	4.5	11.3	84.2	100
Toplam	N	31	67	325	423
	%	7.3	15.8	76.8	100

Tablo 8’de deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre fakültelerde seçmeli derslerle ilgili danışmanlık hizmetlerinin yeterli olup-olmadığına dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Hitit Üniversitesi öğrencileri %19.4 oranında fakültelerini bu alanda yeterli görürken, Atatürk Üniversitesi öğrencileri % 90.2 oranında fakültelerini bu alanda yeterli görmemektedirler.

Sınıflar açısından konuya baktığımızda ise 3. sınıf öğrencileri %8.6 oranında olumlu görüş belirtirken, % 73.4 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. 4. sınıf öğrencileri ise % 4.5 oranında olumlu görüş belirtirken, % 84.2 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin % 7.3’ü olumlu görüş belirtirken, % 15.8’i kararsız kalmış, % 76.8’i ise olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında, araştırmanın gerçekleştirildiği fakültelerde seçmeli derslere yönelik danışmanlık hizmetlerinin yeteri düzeyde gerçekleştirilmediğini görmekteyiz. Toplamda fakültelerin sadece % 7.3 oranında yeterli bulunması oldukça dikkat çekici bir sonuçtur.

Fakültelerde seçmeli ders olgusunun en önemli faktörlerinden biri, “danışman”dır. Danışman, dekanlık tarafından kendi sorumluluğuna verilen öğrencilerle ilgi, istek ve becerileri doğrultusunda ilgilenen ve onları yönlendiren öğretim elemanıdır (Büyükkaragöz, 1994: 129). Danışmanlık sadece sembolik ve formalite bir akademik uygulama olarak algılanmamalıdır. Öğrencilerin her türlü ihtiyaç ve problemi ile ilgili olarak kendisine danışabileceği bir kişi olan danışmanların rolü, seçmeli derslerin oldukça önem kazandığı günümüzde daha da artmıştır. Seçmeli dersleri içeren esnek programların uygulandığı eğitim kurumlarında, öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını belirleyebilmek için danışmanların öğrencilerle yakından ilgilenmesi gerekmektedir. Danışmanlık görevinin görev alanı tam olarak belirgin olmamakla birlikte, daha çok ders kaydı olgusuna kaydığı görülmektedir (Kuzgun ve arkadaşları, 1997: 28). Danışmanlık hizmetlerinin kalitesinin iyileştirilmesi seçmeli derslerden beklenen kazanımın elde edilebilmesi için önemli görünmektedir.

Öğrencilerin kişisel becerilerinin değerlendirilmesi ve mesleki anlamda uzmanlaşmak istedikleri alanda gelişme sağlayabilmeleri için danışmanların aktif rol almaları önem taşımaktadır (Aslan, 2008: 82). Özellikle öğrencilerin, din eğitiminin farklı çalışma alanlarında uzmanlaşma ve lisansüstü çalışmalar konusunda danışmanlarıyla işbirliği içerisine girmeleri onların kılavuzlanmaları açısından öneme sahip bir durumdur. Bu konuda Usta tarafından gerçekleştirilen çalışmada İlahiyat öğrencilerinin %3.5’i her zaman, %58.9’u çoğu zaman, %26.8’i ara sıra fakültelerinde rehberlik, bilgilendirme ve danışmanlık hizmetlerinin gerçekleştirildiğini belirtirken, %57.9’u ise hiçbir zaman bu faaliyetlerin gerçekleştirilmediğini belirtmiştir (Usta, 2001: 175).

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “Danışmanlık ve öğrenci işleri konusunda sıkıntılarımız var, yeterli destek alamıyoruz.”, “Danışmanlarımız dersler ve içerikleriyle ilgili bilgi vermiyorlar.”

Tablo 9: Deneklerin bir seçmeli dersi alacak öğrencilerin sayısında bir alt ve üst sınırın olup olmamasına dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Al-üst Sınır				
		Evet	Kararsız	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	17	4	46	67
	%	25.4	6	68.7	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	24	5	84	113
	%	21.2	4.4	74.3	100
Ankara Üniversitesi	N	13	15	51	79
	%	16.5	19	64.6	100
Atatürk Üniversitesi	N	21	5	35	61
	%	34.4	8.2	57.4	100

Hitit Üniversitesi	N	17	8	78	103
	%	16.5	7.8	75.7	100
SINIF					
3. Sınıf	N	61	28	201	290
	%	21	9.7	69.3	100
4. Sınıf	N	31	9	93	133
	%	23.3	6.8	69.9	100
Toplam	N	92	37	294	423
	%	21.7	8.7	69.5	100

Tablo 9’da deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre bir seçmeli dersi alacak öğrencilerin sayısında bir alt ve üst sınırın olup olmamasına dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Atatürk Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %34.4 oranında alt-üst sınır olmasını isterken, Hitit Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %75.7 oranında bu sınırın olmamasını istemektedirler.

Sınıflar açısından; 3. sınıf öğrencileri %21 oranında olumlu görüş belirtirken, %69.3 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. 4. sınıf öğrencileri ise %23.3 oranında olumlu görüş belirtirken, %69.9 oranında olumsuz görüş beyan etmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin %21.7’si olumlu görüş belirtirken, %8.7’si kararsız kalmış, %69.5’i ise olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Elde edilen sonuçlara göre, deneklerin % 69.5’i seçmeli derslerin seçilmesinde alt sınır ve üst sınır uygulamasının anlamsız olduğunu düşünmektedirler. Bu durum, öğrencilerin seçmek istedikleri bir dersin asgarî sayının tamamlanamaması veya ders kontenjanının aşılmasından dolayı seçememelerinden kaynaklanmış olabilir. Seçmeli ders olgusunun bireysel ilgi ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik temel bir amaca sahip olmasından hareketle, bu sınırların hiç olmaması ya da oldukça esnetilmesi, bu derslerden hedeflenen faydanın sağlanabilmesi için gerekli görünmektedir.

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “Seçmeli derslerde alt-üst sınırın konulmuş olması çok yanlış bir uygulama.”, “Sınırlardan dolayı istediğim dersler açılmıyor.”, “Başta bir grup dersi aldıktan sonra, 4 dönem bu gruptan çıkma imkânımızın olmaması”, “Seçmeli dersleri seçme hakkının bir alt sınıfa da verilmesi nedeniyle, seçmeli dersleri seçememek.”, “Seçmeli derslerde üst sınırı aşan öğrenciler isteğe bağlı değil, kura ile belirlenmektedir. Bu nedenle istenilmeyen bir ders seçilebilmektedir.”

Tablo 10: Deneklerin öğretim elemanlarının zorunlu ve seçmeli derslerde farklı tutum sergileyip sergilemediklerine dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Farklı tutum				
		Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N	32	5	30	67
	%	47.8	7.5	44.8	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	58	17	38	113
	%	51.3	15	33.6	100

Ankara Üniversitesi	N	35	20	24	79
	%	44.3	25.3	30.4	100
Atatürk Üniversitesi	N	10	10	41	61
	%	16.4	16.4	67.2	100
Hitit Üniversitesi	N	52	13	38	103
	%	50.5	12.6	36.9	100
SINIF					
3. Sınıf	N	120	46	124	290
	%	41.4	15.9	42.8	100
4. Sınıf	N	67	19	47	133
	%	50.4	14.3	35.3	100
Toplam	N	187	65	171	423
	%	44.2	15.4	40.4	100

Tablo 10’da deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre öğretim elemanlarının zorunlu ve seçmeli derslerde farklı tutum sergileyip-sergilemediklerine dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Dokuz Eylül Üniversitesi’ndeki öğrencilerin %51.3’i farklılaşma olduğunu düşünürken, Ankara Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %30.4 oranında farklılaşma olmadığını belirtmişlerdir.

Sınıflar açısından; 3. sınıf öğrencileri %41.4 farklılaşma olduğunu, %42.8 oranında ise farklılaşma olmadığını düşünmektedirler. 4. sınıf öğrencileri ise %50.4 oranında farklılaşma olduğunu, %35.3 oranında ise farklılaşma olmadığını düşünmektedirler. Toplamda ankete katılan deneklerin %44.2’si farklılaşma olduğunu belirtirken, %15.4’ü kararsız kalmış, %40.4’ü ise farklılaşmanın olmadığını yönünde görüş belirtmişlerdir.

Elde edilen sonuçlara göre, deneklerin bu konuda oldukça kararsız kaldığı görülmektedir. Farklılaşma olduğunu düşünenlerle düşünmeyenlerin oranları oldukça birbirine yakındır. Ancak %44.2 oranında farklılaşma olduğunun beyan edilmesi, dersin amaç ve hedeflerinin gerçekleşmesi açısından tekrar değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu konudaki öğrenci görüşlerinden biri şu şekildedir: “Bazı hocalar seçmeli dersleri önemsemiyor, bütün öğrenciler geçtiği için çalışan öğrencinin ortalaması düşüyor.”

Tablo 11: Deneklerin daha önce seçilen bir dersi tekrar seçmeyi isteyip istememelerine dair görüşleri (üniversite ve sınıfa göre)

ÜNİVERSİTE	Bir Dersi Tekrar Seçmeyi İsteme Durumu			
	Evet	Kısmen	Hayır	Toplam
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	N 40	6	21	67
	% 59.7	9	31.3	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N 56	31	26	113
	% 49.6	27.4	23	100

Ankara Üniversitesi	N	38	27	14	79
	%	48.1	34.2	17.7	100
Atatürk Üniversitesi	N	38	14	9	61
	%	62.3	23.0	14.8	100
Hitit Üniversitesi	N	46	31	26	103
	%	44.7	30.1	25.2	100
SINIF					
3. Sınıf	N	158	66	66	290
	%	54.5	22.8	22.8	100
4. Sınıf	N	60	43	30	133
	%	45.1	32.3	22.6	100
Toplam	N	218	109	96	423
	%	51.5	25.8	22.7	100

Tablo 11’de deneklerin üniversitelerine ve sınıflarına göre seçilen bir dersi tekrar seçmeyi isteyip istememelerine dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Atatürk Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler bu konuda %62.3 oranında olumlu görüş beyan ederken, Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %31.3 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sınıflar açısından; 3. sınıf öğrencileri %54.5 oranında olumlu, %22.8 oranında ise olumsuz görüş belirtmişlerdir. 4. sınıf öğrencileri ise %45.1 oranında olumlu, %22.6 oranında ise olumsuz görüş beyan etmişlerdir. Toplamda ankete katılan deneklerin %51.5’i olumlu görüş belirtirken, %25.8’i kararsız kalmış, %22.7’si ise olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sonuçlara bakıldığında; öğrencilerin yarıdan fazlasının seçtiği bir dersi tekrar seçmeyi isteyebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da öğrencilerin bireysel tercihlerine sahip çıkarak sorumluluk üstlendikleri ve tercihlerinde isabet kaydettikleri şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca bu durumun temelinde seçtikleri derslerde beklentilerinin karşılanması ve yeterli öğrenmenin sağlanması olabileceği gibi, çok kolay geçilen bir ders olması da olabilir.

Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir: “Seçmeli dersler arasında bir düzey problemi var. Dersler ya çok zor ya çok kolay.”, “Bazı seçmeli dersler tamamen gereksiz. 4 yıldır fakültedeyim, neredeyse 2-3 fakülte okumuş gibiyim.”, “Grup derslerinin bazılarını isterken, bazılarının faydasız olmasına rağmen seçmek zorunda kalıyoruz.”, “Seçmeli derslerde hocalarımız işi çok basitleştirmekte, çoğu zaman aynı konuları anlatmaktadırlar.”, “Bence ders veya konu değil, dersi veren öğretim elemanı çok önemlidir.”, “Seçme diye bir şey yok, sadece grup seçiyoruz.”.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler neticesinde İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin seçmeli derslere yönelik tercihlerine etki eden faktörler şunlardır: İlahiyat Fakültesi öğrencileri;

Seçmeli dersleri belirlemede derslerin kolay geçilmesini 67.6 oranında önemsemediklerini belirtmişlerdir. En öne çıkardıkları faktör dersin içeriğidir. Buna göre “seçmeli dersleri belirlemede derslerin kolay geçilmesini fazla önemsememektedirler.” hipotezi doğrulanmıştır.

Seçmeli derslerle ilgili ön bilgilendirme konusunda %8.7 oranında olumlu, %80.4 oranında olumsuz görüş beyan ederken, teknik imkanları konusunda %33.1 oranında olumlu, %53.4 oranında olumsuz görüş belirtmişlerdir. Buna göre “Seçmeli derslerle ilgili ön bilgilendirme ve teknik imkânları yeterli bulmaktadırlar.” hipotezi doğrulanmamıştır.

Seçmeli dersleri %33.3 oranında formalite olarak görürken, %42.6 oranında ise bu fikre katılmadıklarını belirtmişlerdir. Buna göre “Seçmeli dersleri formalite olarak görmemektedirler.” hipotezi doğrulanmıştır.

Seçmeli derslerin uzmanlığa ve mesleğe katkı sağlaması konusunda %46.1 oranında olumlu görüş belirtirken, %23.4 oranında olumsuz düşünmektedir. Buna göre “Seçmeli derslerin uzmanlığa ve mesleğe katkı sağladığını düşünmektedirler.” hipotezi doğrulanmıştır.

Seçmeli dersler açısından danışmanlık hizmetlerini %7.3 oranında yeterli bulurken, %76.8 oranında yetersiz bulmaktadırlar. Buna göre “Seçmeli dersler açısından danışmanlık hizmetlerini yeterli bulmaktadırlar.” hipotezi doğrulanmamıştır.

Seçmeli derslerde sayı sınırlaması olmasını (%69.5’i) istememektedirler. Buna göre “Seçmeli derslerde sayı sınırlaması olmasını istememektedirler.” hipotezi doğrulanmıştır.

İlgi duydukları alanlarda yeterli sayıda seçmeli ders olmadığını (%63.8’i) düşünmektedirler. Buna göre “İlgi duydukları alanlarda yeterli seçmeli ders olduğunu düşünmektedirler.” hipotezi doğrulanmamıştır.

Öğretim üyelerinin zorunlu ve seçmeli derslerdeki tutumları konusunda %44.2’si farklılaşma olduğunu düşünürken, %15.4’ü kararsız kalmış, %40.4’ü ise farklılaşmanın olmadığını belirtmiştir. Buna göre “Öğretim üyelerinin zorunlu ve seçmeli derslerdeki tutumlarının değişmediğini düşünmektedirler.” hipotezi doğrulanmamıştır.

Aldıkları bir seçmeli dersi tekrar seçmeyi (%51.5'i) istemektedirler.⁵ Buna göre “Aldıkları bir seçmeli dersi tekrar seçmeyi istemektedirler.” hipotezi doğrulanmıştır.

Diğer yandan, seçmeli derslerde sayı sınırlamasının kaldırılması, dersler hakkında önceden öğrencilere seminer verilmesi, seçimin internet üzerinden olması, hocalar sadece kendi alanlarındaki dersleri açmaları, seçilen derslerde öğrencilere daha fazla araştırmaya yönelik çalışmalar yaptırılması, grup ayırımından ziyade isteğe dayalı ders seçme hakkının tanınması, güncel meselelerin seçmeli dersler haline getirilmesi, derslerin uygulama ve hayata hazırlayıcı nitelikte olması, danışmanların derslerle ilgili bilgilendirilmesi, mesleğe hazırlayıcı; öğretmenlik, vaizlik, akademisyenlik gibi alanlara dair derslerin olması öğrencilerin seçmeli derslere dair öncelikli beklentileri arasında yer almaktadır.

Öneri olarak; İlahiyat programlarındaki branşlaşma eksiğinin seçmeli dersler yoluyla aşılması mümkündür. Bunun için, hazırlık sonrası ilk iki sınıfta, genel kültür ve temel alan bilgisini içeren bir programı ortak okuyan öğrenciler, üçüncü sınıftan itibaren ister bugünkü bölümlerle, isterse öğrencilerin ilgi duydukları, uzmanlaşmak istedikleri alanlara yönelik bölümleri seçebilmelidirler. Bunun için de öğrencilerin branşlara ilişkin tercihte bulunmaları bir nevi paket halinde seçmeli dersleri almaları sağlanır. Bu türden bir branşlaşma, öğrencilerin hizmet öncesi ilgi ve beklentilerini karşılayacağı gibi mesleğe giriş sürecinde yeterli bilgi donanımıyla isabetli bir meslek tercihi yapmalarını kolaylaştıracak ve etkili bir meslek insanı olma imkânı sağlayacaktır.

Fakültelerin öğrenci tercihine sunduğu dersler dışında öğrencilerin ilgi duydukları ve ihtiyacını hissettikleri konularda dersleri seçme imkânının olması

⁵ Öğrencilerin anket formlarında ifade ettikleri bazı sıkıntı ve beklentiler şu şekildedir: “Seçmeli derslerin geç saatlere konulması sebebiyle, bizim ve hocaların performansı düşüyor.”, “Bazı derslerde hocalar dersi aktifleştireyim derken dersi tümüyle öğrencilere yıkmaktadır.”, “Seçmeli dersler de zorunlu dersler gibi sınırlı olduğu için mecburen boş kalan dersler seçilmektedir.”, “İlgi alanımla ilgili dersler bulamıyorum.”, “Genel itibarı ile istediğimiz dersler isim olarak mevcut fakat içerik olarak yetersiz”; “Eski klasik kaynakları tanıtıp, onların içeriğini anlatacak dersler olmalı”, “Eğitim derslerinin daha çok olmasını isterim. Bizler birebir çocuklarla, gençlerle ve yetişkinlerle muhatap olacağımız için, din eğitimi derslerinin ve eğitim yöntemleri derslerinin olmasını çok isterim.”, “Günümüz toplumsal sorunlarına dair dersler olabilir.” Ayrıca öğrencilerin “Programda yer almasını istediğiniz diğer seçmeli dersleri belirtiniz” şeklindeki soruya, verdikleri cevaplarda öne çıkan ders isimleri şunlardır: Almanca, Fransızca, Minyatür, Hat, Ebru, Tezhip, Urduca, Hukuk Felsefesi, Kütüb-i Sitte Dersleri, İmamlık-Müezzinlik, Yaşayan Dinler, Güzel Konuşma, Formasyon Dersleri, İhtiyar Metni Okuma, Riyâzu’s-Sâlihîn Dersleri, Peygamberler Tarihi, İlmihal, Dini Musiki, Halk İnançları, Türk İslam Edebiyatı, Din Öğretimi Teknikleri, Kız Öğrencilere Yönelik Spor, Ney, Kur’an Kıssaları, İslam Bilimlerinde Anlama, Din ve Devlet İlişkisi, Mesleki Yabancı Dil, Türkiye’de Din Eğitimin Sorunları, Kur’an Semantiği, Kişisel Gelişim, Aile Hukuku, Osmanlı Tarihi, Karşılaştırmalı Tarih, Osmanlı Kurumları, Osmanlı Süsleme ve El Sanatları, Muhadese, Arapça Günlük Konuşmalar, Makamla Kur’an Okuma.

seçmeli derslerin temel esprisine daha uygun görünmektedir. Böylesi bir uygulama için bir önceki dönem başında öğrenciler arasında seçmeli derslerin belirlenmesi ve seçilmesiyle ilgili bir anket yapılabilir veya danışmanlar vasıtasıyla ikili görüşmeler gerçekleştirilebilir. Bunun için de danışmanlar, seçmeli ders içerikleriyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Anketlerde elde edilen sonuçlar fakültenin derslik ve öğretim elemanı imkanı açısından değerlendirilir ve mümkün olduğu ölçüde çok sayıda dersin açılması için gerekli olan prosedür fakültenin ilgili kurulunda hazırlanır ve söz konusu döneme yetiştirilir.

Kaynakça

- Ada, S. (2001). İlköğretim birinci kademesinde sınıf öğretmeni yetiştiren okulların programlarının analizi ve karşılaştırılması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13.
- Aslan, H. (2008). Türkiye’de ulaştırma mühendisliği eğitimine duyulan ihtiyaç -İngiltere örneği ve yeni bir model önerisi. *Akademik Dizayn*, 2(2).
- Aşıkoğlu, N. Y. (2005). İlahiyat fakültelerinin eğitim öğretime katkıları ve kaliteye yolculuk. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1).
- Aydın, M. Ş.(2005). *Cumhuriyet döneminde din eğitimi öğretmeni*, 2. Basım, İstanbul: DEM Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1991). *Eğitime giriş*. 8. Basım, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Büyükkaragöz, S. S. (1994). Lise gençliği ve ders geçme ve kredi sistemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3.
- Demir, A. & Ok, A. (1996). Ortadoğu Teknik Üniversitesi’ndeki öğretim üye ve öğrencilerinin seçmeli dersler hakkındaki görüşleri. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*, Ankara: Önder Matbaacılık.
- Dündar, S. (2008). Ders seçiminde analitik hiyerarşi proses uygulaması. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2).
- Ev, H. (2003). *Türkiye’de yüksek din eğitimi kurumları ve öğretmen yetiştirme*. İzmir: Tıbyan Yayıncılık.
- Karaca, E. (2008). Eğitimde kalite arayışları ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21.

- Kaya, M. (2001). İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin problemleri (Samsun O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi örneği). *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 8.
- Koç, A. (2003). İlahiyat Fakültesi (İlahiyat lisans programı) öğrencilerinin sorunları ve beklentileri. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25.
- Köylü, M. (2004). Çağdaş bir eğitim yaklaşımı olarak aktif eğitim modeli (İlahiyat Fakültesi örneği). *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Kuzgun, Y., Sevim, S. A., Ersever, H., Akbalık, G., Pişkin, M. & Hamamcı, Z. (1997). Öğrencilerin akademik danışmanlardan bekledikleri görevler ve danışmanların görev algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 30(1).
- Ökmen, A. S., Erdemir, İ. & Tekin, H. A. (2009). Beden eğitimi, resim ve müzik seçmeli dersi alan öğrencilerin toplumsallaşma düzeylerinin karşılaştırılması. *Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21).
- Parladır, S. (1998). Öğrencilere göre ilahiyat fakültesi eğitiminin başarı durumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11.
- Saraç, C. (2008). Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının alanlarına yönelik lisans programlarında yer almasını istedikleri seçmeli dersler (Marmara Üniversitesi örnekleme). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2).
- Tezcan, H. & Gümüş, Y. (2008). Üniversite öğrencilerinin seçmeli ders tercihlerine etki eden faktörlerin araştırılması. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1).
- Usta, M. (2001). *Türkiye’de yüksek din öğretiminin kurumlaşma ve ekolleşme sorunları*. İstanbul: İFAV Yayınları.
- Ülgen, G. (1992). İlköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında seçmeli dersler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8.
- Varış, F. (1989). Eğitimde program geliştirmeye sistematik yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1).
- Varış, F. & Gürkan, T. (1992). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi programlarının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2).
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’nın 24.08.2009 Tarih ve B.30.0.EÖB.000.00.03-02.02-4036 /026647 Sayılı İlahiyat Fakültesi Müfredat Programı Yazısı.